יא א מיי' פ"ב מהל' תפלה הל' טז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קיד סעיף ה:

רבי יהושע היא דאמר משעת הנחתו: אמר רבא אפילו תימא רבי אליעזר - שאלה לחוד והזכרה לחוד: רבי יהודה אומר העובר לפני התיבה כו': ורמינהו (א) עד מתי שואלין את הגשמים ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח ר' מאיר אומר עד שיעבור ניסן אמר רב חסדא לא קשיא כאן לשאול כאן להזכיר: מישאל שאיל ואזיל, להזכיר - ביו"ט הראשון פסיק, אמר עולא הא דרב חסדא קשיא *כחומץ לשינים וכעשן לעינים משלי י ומה במקום שאינו שואל מזכיר במקום ששואל אינו דין שיהא מזכיר? אלא אמר עולא תרי תנאי אליבא דר' יהודה, רב יוסף אמר מאי "עד שיעבור הפסח" עד שיעבור שליח צבור ראשון היורד ביו"ט ראשון של פסח, א"ל אביי שאלה ביו"ט מי איכא? א"ל אין שואל מתורגמן, וכי מתורגמן שואל דבר שאינו צריך לצבור? אלא מחוורתא כדעולא רבה אמר מאי "עד שיעבור הפסח" עד שיעבור זמן שחיטת הפסח, כתחילתו כן סופו: מה תחילתו מזכיר אע"פ שאינו שואל אף סופו מזכיר אע"פ שאינו שואל, א"ל אביי בשלמא תחילתו מזכיר (ב) הזכרה נמי ריצוי שאלה היא אלא סופו מאי ריצוי שאלה איכא אלא מחוורתא כדעולא* א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה א"ל ר' זירא לר' אסי ומי אמר רבי יוחנן הכי והתנן בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים רבן גמליאל אומר בשבעה בו *וא"ר אלעזר **הלכה כרבן גמליאל א"ל **גברא אגברא קא רמית איבעית אימא לא קשיא כאן לשאול כאן להזכיר והאמר ר' יוחנן במקום ששואל מזכיר ההוא להפסקה איתמר והאמר ר' יוחנן התחיל להזכיר מתחיל לשאול, פסק מלשאול פוסק מלהזכיר אלא לא קשיא *הא לן הא להו מאי שנא לדידן דאית לן פירי בדברא לדידהו נמי אית להו עולי רגלים כי קא"ר יוחנן בזמן שאין בית המקדש קיים, השתא דאתית להכי הא והא לדידהו ולא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים °כאן בזמן שאין בית המקדש קיים; ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר רב מתחיל במוספין ופוסק במנחה ערבית ושחרית וחוזר במוספין אמר להו שמואל פוקו ואמרו ליה לאבא אחר שעשיתו קודש תעשהו חול אלא אמר שמואל מתחיל במוספין ובמנחה ופוסק ערבית ושחרית וחוזר ומתחיל במוספין

רבא

*) גי' הרא"ש א"ר יוסי בר חנינא הלכה כו' **) [ב"ק מג: סנהדרין כט: ל: חולין נג:]

הכי גרסינן ואיכא דאמרי לימא ר' יהושע היא לאפי' תימא רבי אליעזר כו' · ולא גרסינן סברוה שאלה לחוד והזכרה לחוד דהא לא משתמע ממתני': **עד אימתי שואלין את הגשמים** · בסוף ימות הגשמים: **עד שיעבור הפסח** · דאמרינן כל חולו של מועד ותן טל ומטר: **עד שיצא ניסן** · וכדמפיק טעמא במתני': **הכי גרסינן אמר רב חסדא כאן לשאול כאן להזכיר מישאל שאיל ואזיל והזכרה ביו"ט ראשון פוסק** · לשאול שואל והולך עד שיעבור הפסח כדקתני עד מתי שואלין כו' להזכיר אינו מזכיר אלא בתפלת יוצר של יו"ט ראשון: **במקום שאינו שואל** · ביו"ט האחרון של חג שאינו מתפלל תפלתו תפלת חול דאין שאלה אלא בברכת השנים: **מזכיר** · גבורות גשמים כדאמר רבי יהודה האחרון מזכיר: **במקום ששואל** · בחולו של מועד של פסח: **תרי תנאי** · חד אמר עד שיעבור הפסח שואלין כל שכן שמזכירין וחד אמר שאלה עד הפסח והזכרה שיכול להזכיר ביו"ט מזכיר ביו"ט הראשון של פסח בתפלת יוצר ובמוספין פוסק: **רב יוסף אמר** · האי דקתני "עד אימתי שואלין עד שיעבור כו'" ה"ק עד שיעבור שליח צבור כו' והיינו כאידך רבי יהודה דמתני' דאמר הראשון מזכיר האחרון אינו מזכיר: **שאלה ביו"ט מי איכא** · וכי מתפלל הוא תפלת חול שאתה אומר עד שיעבור הפסח דהיינו (ג) זמן שליח צבור של תפלת יו"ט הראשון של פסח: **אמר ליה אין שאלה דמתורגמן** · בדרשה שהוא דורש אומר ברכת שאלה לבדה: **דבר שאינו צריך לצבור** · דכיון דזמן הפסקה הוא לאו אורח ארעא למישאל בצבור דבר שאינו צריך: **עד שיעבור זמן שחיטת פסח** · (ד) חצות יום דארבעה עשר (עד שיעבור חצות) דהיינו כל תפלת יוצר ואשמעינן ר' יהודה דבמנחה דערבי פסחים אע"ג דמצלינן תפלת חול מפסיקינן ולא יאמר ותן טל ומטר ואע"ג דמדכרינן עד למחר במוספין, פוסק השאלה בתפלת (מנחה) של ערב יו"ט הראשון והזכרה שיכול להזכיר ביום טוב מזכיר עד תפלת מוסף של יום טוב הראשון: **כתחילתו** · שהוא מזכיר תחלה ביום טוב אחרון של חג ואינו שואל עד לאחר החג (ה) כך בסופו אינו שואל (במנחה ערב) יו"ט הראשון ומזכיר עד מוסף של יו"ט ראשון והכא ליכא למיפרך שאלה ביו"ט מי איכא: **דהזכרה נמי ריצוי שאלה היא** · שמרצה תחילה לפי שא"א לו לשאול ביו"ט וכיון דליכא שאלה אבתריה מזכיר הוא לרצויי בעלמא: **אבל סופו** · למה הוא מזכיר הואיל ואינו צריך לשאול מכאן ואילך הא כיון דהפסקה מאתמול גלית אדעתך דלא ניחא לך בהו ואמאי מזכיר: **הלכה כרבי יהודה** · דאמר העובר לפני התיבה וכו': **מי אמר רבי יוחנן הכי** · דהלכה כרבי יהודה דמזכיר ביו"ט האחרון: **בשלשה במרחשון** · הכי קים להו דהוה זמן גשמים כו': **הלכה כרבן גמליאל** · דאינו שואל עד שבעה במרחשון וקא ס"ד דבמקום שהוא שואל מזכיר עד דמשני לקמן: **כאן לשאול** · בשבעה במרחשון: **כאן להזכיר** · מיו"ט האחרון ור' יוחנן אית ליה דרבי אלעזר: **והא א"ר יוחנן במקום ששואל מזכיר** · (ו) במקום שאינו שואל אינו מזכיר והיכי א"ר יוחנן דהלכה כר' יהודה שמזכיר ביו"ט האחרון הא ליכא שאלה דאין אומר ברכת השנים ביו"ט: **להפסקה איתמר** · דכשהוא מפסיק לשאלה בערב הפסח פוסק נמי להזכרה דהכי משמע במקום ששואל מזכיר: **והא תרוייהו איתמר** · התחלה והפסקה: **יתחיל לשאול** · דהיינו בחול שיכול לשאול: **פסק מלשאול** · בערב הפסח פוסק מלהזכיר אלמא לא סבירא ליה כרבי יהודה והיכי אמר הלכה כמותו: **הא לן והא להו** · לבני בבל שיש לנו תבואה ופירות בשדה כל תשרי אין מזכירין עד שבעה במרחשון והם שואלים כדאמר רבי יוחנן מתחיל להזכיר מתחיל לשאול: **והא להו** · לבני ארץ ישראל דקוצרין בניסן ואוספין בתשרי מזכירין בי"ט האחרון כרבי יהודה דאמר רב אסי הלכה כמותו: **בדברא**. מדבר כלומר בשדות: **אית להו עולי רגלים** · ואם ירדו להן גשמים קשה להן בחזירתן: **אלא כי א"ר יוחנן** · הלכה כר' יהודה דמזכיר מיו"ט האחרון כו' בזמן שאין בהמ"ק קיים וליכא עולי רגלים מזכיר: **כאן בזמן שבית המקדש קיים**. דאיכא עולי רגלים אינו מזכיר עד ז' במרחשון: **אנן דאית לן תרי יומי** · שני ימים טובים אחרונים שמיני ספק שביעי ותשיעי ספק שמיני לרבי יהודה דאמר מיו"ט האחרון באיזה מהן מזכיר: **מתחיל במוסף** · של שמיני ספק שביעי דשמא יו"ט האחרון הוא: **ופוסק במנחה** · שמא שביעי חול הוא ואין זמן הזכרה עד מוסף של מחר: **ופוסק נמי בערבית ושחרית** · של תשיעי ספק שמיני: **לאבא** · חברי: **לאחר שעשיתו קודש** · לשמיני ספק שביעי שהזכרת בו גבורות גשמים כרבי יהודה מיו"ט האחרון: **תעשהו חול** · בתמיה שמפסיק במנחה של אותו היום: **ופוסק ערבית ושחרית** · דלאו היינו תפלה של אותו היום:

רבה

תורה אור

לקמן ס.

[קידושין מה:]

[לקמן י. וש"נ]

[שם]

[עי' תוספות יומא יג. ד"ה הלכה]

ברכות ס: מד. שבת מ: סוכה נ. מד: יומא כ. ב"ק ה. יד: קידושין כט:

[ב"ק קו. ב"ב קמו.]

ואמר ר' אלעזר הלכה כר"ג דאמר דאין שואלין עד שבעה וכו' · פירוש ולא אמרת הלכה כר' יהודה בהא דקאמר במתני' רבי יהודה אומר העובר לפני התיבה בי"ט האחרון של חג האחרון מזכיר והראשון אינו מזכיר ומדמיכן לעיל שאלה להזכרה דפריך ורמינהו עד מתי שואלין את הגשמים עד שיעבור וכו' ומשני גברא אגברא וכו': **והא** אמר רבי יוחנן במקום ששואלין הגשמים מזכיר · ומשני ההוא להפסקה פי' דבמקום שמפסיק מלשאול מפסיק מלהזכיר אבל מתחיל קודם להזכיר וטעמא הוי דהזכרה הוא ריצוי שאלה ומש"ה ליכא חששא אם מזכיר קודם: **הא** לן · פירוש לבני בבל (ז) [א] עד לאחר שבעה במרחשון דאית להו פירי בדברא ובארץ ליכא חששא דהא יכולים פירותיהן להיות יבשים בלא הולכה למדבר: **והא** להו · כי המתחיל להזכיר יתחיל לשאול:

רבה

◆

רבינו חננאל

פיסקא ר' יהודה אומר העובר לפני התיבה ורמינן עלה עד מתי שואלין את הגשמים ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח ומשני רב חסדא פוסק מלהזכיר מיום הראשון של פסח ושואל עד שיעבור הפסח. וזהו כחומץ לשינים(וכעשן) שסקהה לשינים וכעשן לעינים. ומשני עולא תרי תנאי ואליבא דר' יהודה [רב יוסף אמר כו'] ואקשינן ושאלה ביו"ט מי איכא ופריק אין לשאול מתורגמן ומדלא דחי לה ואמר מי איכא תורגמן בצלותא שמעינן מינה דבי דינא הוו מוקמי מתורגמן לישאל מלתא דהוה צריכא להו לפיכך אמר אפשר להורא לשאל בערבית ושחרית של יו"ט יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן טל ומטר על פני האדמה: רבה אמר מאי עד שיעבור הפסח עד שיעבור זמן שחיטת הפסח. פי' שואלין את הגשמים עד ערב הפסח זמן שחיטת הפסח ופוסק ומזכיר עד מנחה ואע"פ שפוסק מלישאל עדיין מזכיר ליל ט"ו ושחרית ביו"ט ופוסק נמצא מזכיר מאחרי שפסק מלשאל כתחלתו מה תחלתו מזכיר אע"פ שאינו [שואל] כן בסוף ודחה לה אביי בשלמא תחלתו מזכיר כי הוא ריצוי לשאלה. כלומר להבא עוד צריך לשאל. אלא סיפא הזכרה בלא שאלה למה כו' אלא מחוורתא כדעולא. דאמר תרי תנאי אליבא דר' יהודה: א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה דקתני העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג האחרון מזכיר. פירוש ש"ץ המתפלל מוסף הוא מזכיר מוריד הגשם ומזכיר והולך עד יו"ט הראשון של פסח בתפלת שחרית ואח"כ פוסק. ואקשינן איני דהלכתא כר' יהודה והאמר ר' אלעזר הלכתא כר"ג דתני בשבעה במרחשון שואלין את הגשמים ושנינן רבי אלעזר קא רמית אר' יוחנן. איבעית אימא הלכה כר' יהודה להזכיר כלומר מזכירין מיו"ט (הראשון) [האחרון] של (פסח) [חג] והלכתא כר"ג לשאל שאין שואלין את הגשמים ואין אומרים ותן טל ומטר אלא בז' במרחשון ונדחת זו דהא בהדיא לית ליה לר' יוחנן הפסקה בין הזכרה לשאלה דאמר ר' יוחנן התחיל להזכיר ישאל פסק מלשאל יפסוק מלהזכיר. אלא לא קשיא הא דר' יוחנן לבני ארץ ישראל והא דאמר רבי אלעזר עד ז' במרחשון לבני בבל משום דאית להו פירא בדברא והמטר מפסידם ואקשינן בני ארץ ישראל נמי יש להם עולי רגלים. ואם ישאלו מיום טוב (הראשון) [האחרון] של חג וירד המטר נמצא המטר מעכבן בחזירתן ואוקימנא בזמן הזה דליכא בית המקדש ושאיל.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא ורמינהו עד מתי שואלין את הגשמים ר"מ אומר עד שיצא ניסן רבי יהודה אומר כו': (ב) שם בשלמא תחלתו מזכיר דהזכרה נמי ריצוי: (ג) רש"י ד"ה שאלה כו' שיעבור הפסח דהיינו עד שיעבור זמן תפלת שליח צבור: (ד) ד"ה עד שיעבור זמן שחיטת פסח עד שיעבור חצות יום די"ד דהיינו כל זמן תפלת יוצר כו' עד למחר במוספין ל"א פוסק השאלה בתפלת ערבית של ערב יו"ט: (ה) ד"ה כתחילתו כו' לאחר החג. סס"ד ואח"כ מה"ד כך בסופו אינו שואל בלילי יו"ט: (ו) ד"ה והא אמר כו' מזכיר הא במקום: (ז) תוס' ד"ה הא לן פי' לבני בבל אין מזכירין עד שבעה במרחשון דאית להו פירי בדברא כי המתחיל להזכיר יתחיל לשאול והא להו פי' לבני א"י ליכא חששא דהא יכולים כו' כצ"ל וד"ה והא להו נמחק:

רבינו גרשום

אלא שאלה לחוד והזכרה לחוד דמזכירין ביום ראשון ושואלין בחולו של מועד. אמר רבא [אפילו תימא] ר' אליעזר היא דאמר הזכרה ביו"ט הראשון ולא מצי למישאל ביה שהרי אין מתפלל אתה חונן· דראשון מזכיר וה"ת שואל ר"י אמר עד שיעבור הפסח והיכי אמר במתני' שאינו שואל אלא עד יום ראשון של פסח כאן לשאול כאן להזכיר. הא דאמר ר' יהודה במתניתין הראשון מזכיר ביו"ט ראשון של פסח היינו להזכיר אבל לשאול יכול לשאל עד שיעבור הפסח: במקום שאינו שואל מזכיר: שהרי מתחיל להזכיר בחג ואינו שואל עד ששים בתקופה: מקום שהוא שואל דקאמרת דשואל עד שיעבור הפסח: על אחת כמה וכמה שיזכיר (ומתרץ) [והיכי תריץ] רב חסדא דרבי יהודה קאמר שאינו מזכיר אלא עד יום ראשון של פסח וה"ה לשאלה *) דפרכת האמר ר' יהודה ששאל עד שיעבור הפסח תרי תנאי ואליבא דר"י: עד שיעבור ש"ץ ראשון של יו"ט ראשון היינו נמי כדאמר ר' יהודה במתניתין הראשון [מזכיר האחרון] אינו מזכיר וה"ת לשאלה: שאלה ביו"ט מי איכא דקאמרת דקאמר ר' יהודה ביו"ט ראשון שואל והא אינו מתפלל אתה חונן והיאך אמר שאלה בברכת השנים. שואל במתורגמן המתורגמן המתרגם דרשה ביו"ט של פסח אומר שאלה בדרשה: דבר שאינו צריך לצבור כלומר שאין הצבור שואלין בתפלתן והאיך ישאל המתורגמן אלא כדעולא דלא תריץ ליה עד שיעבור ש"ץ אלא לאחר הפסח ממש: עד שיעבור זמן שחיטת פסח דהיינו י"ד אבל ביו"ט ראשון אינו שואל והאי דקאמר ר' יהודה במתניתין הראשון היינו להזכרה ולא לשאלה מה תחלתו מזכיר אע"פ שאינו שואל שמזכיר בחג ואינו שואל עד ששים בתקופה: אף סופו מזכיר. עד יום ראשון ואינו שואל אלא עד י"ד: דהזכרה נמי ריצוי שאלה היא כלומר להכי מזכיר בחג הואיל ועתיד לשאול בששים בתקופה שלפניו. מאי ריצוי שאלה איכא והא **) עדיין הוא עתיד לשאול אלא מכיון שפסק מלשאול שוב אינו מזכיר אלא כדעולא דתריץ עד שיעבור הפסח ממש והא דא"ר יהודה במתני' עד יום ראשון של פסח ***) היינו להזכרה ולא לשאלה: הלכה כר' יהודה דאמר מזכיר ביום אחרון של חג וה"ה לשאלה כאן להזכיר והא דאמר ר' יוחנן הלכה

---

*) נראה דצ"ל אלא אמר עולא הא דפרכת וכו'. **) נראה דצ"ל והא תו אינו עתיד לישאול וגו'. ***) הדבר תמוה דהא פי' זה ככל דחי הגמ' לעיל ועולא הא מתרץ דתרי תנאי אליבא דר"י וצ"ע.

גליון הש"ס

גמ' כאן בזמן שאין בית המקדש קיים. עי' יומא דף יג ע"א תוס' ד"ה הלכה:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הא לן פי' לבני בבל אין שואלין עד שבעה. כצ"ל (ועמ"ש רבינו באו"ח ריש סימן קי"ד):

נושא/מבנה ◇ ר' יהודה - סתירה לכאורה בדבריו עד מתי אומרים גשמים בסוף ימות הגשמים

△ נסיונות ליישב הנ"ל

מבנה "אלא מחוורתא כדעולא"

נושא איך פוסק ר' יוחנן מתי מזכירין ושואלין גשמים

מבנה △ (מזקק) קושיות ⌂ תשובות

נושא/מבנה ⌂ דעות באיך יש לנהוג ביו"ט אחרון של חג(סוכות) בחו"ל דהוא שמיני ספק שביעי